

BLADET Fredagen den 20 december 1946

Dagens BOK

Den som första gången möter **Stina Aronssons** författarskap i "**Hitom himlen**" måste gripas av den största förvåning. Har Sverige fått en ny författarinna, som plötsligt framträder i ett mognat konstnärskaps fulla glans, med en ny motivkrets, på egna och suveränt behärskade domäner? Eller har Sverige länge haft en författarinna av så betydande talang dold av bristande uppmärksamhet och skarpsynthet? Förvåningen blir inte mindre, när man i ett recensionsarkiv bläddrar igenom de olika omdömena över hennes föregående arbeten, nio till antalet, däribland en diktsamling, en fabel och en lång novell som hon utgivit under pseudonym. De har kommit i en gles följd över tjugofem år. För så länge sedan debuterade Stina Aronson med "En bok om goda grannar", som rubricerades som en "idyllisk debut". Det var en humoristisk småstadsroman. Även för de närmast följande böckerna fick hon betyget att ha humor, äga originalitet och, flera gånger understruket, vara en sympatisk författare. I diktsamlingen framträdde hon som lärjunge till Edith Södergran.

Om detta är att säga att Stina Aronson uppenbarligen gått en lång väg av litterär utveckling från den idylliska småstadsdebuten fram till "Hitom himlen". Kanske hon har gått den ensam, det förefaller så, men vägen har inte fört bort utan fram till henne själv. Om hon har några kvar av de litterära husgudar, vars drag man skönjt i hennes är det måhända Sillanpää och Hjalmar Bergman. Något humoristiskt drag finns inte kvar hos författarinnan av "Hitom himlen". Det är i så fall sublimerat i den nästan nervspännande oavlåtliga analysen av de tysta människorna i det långa mörkrets land, ensamma i stormen, karga i samlivet i pörtenas primitiva hem.

Det är få människor man i livet kommer så in under huden nära som Emma Niskanpää, gammal, ensam och fattig i anden och i det jordiska men ändå, ett slags

finnmarksmadonna med glorian av brinnande kärlek kring sina jordgrå drag. Sonen John, en gänglig och klen yngling, starkt efterbliven, är juvelen i denna madonnas krona. Hon fick honom sent som en Herrens gåva; när hon redan var mer än fyrtio år blev hon "sonmoder" — "det är ju redan något heligt över en kvinna med en enda son" och hennes betagenhet hindrar henne från att någonsin märka hann fumliga förstånd, hans tafatta grepp om tillvaron. När den skidande brevbäraren kommer till den avsides utgården borta på finnmarksvidden som den sista mänskliga kontakten före snöstormen, som spärrar in Emma i hennes kalla pörte för fyra dar, har han med ett brev från sonen, som är på sanatoriet. Det har ett hemligt och tvekande budskap, som Emma under stormdagarna får lära sig tyda och acceptera: Herren ämnar ta igen sin gåva.

Rent sociologiskt är också "Hitom himlen" en märklig bok. Stina Aronson flyttar ner ett anonymt stycke Sverige i vår mitt, hon känner människorna längst i norr genom en inlevelse i deras livsföring som har karaktär av fullkomlig identifiering med ett av hårda livsvillkor trälbundet folk. Och hon skapar landskapet

med en frenetisk åskådlighet, som kommer sommarens myräng att dofta eller det isiga vindtjuset att höras, när Emma och John söker lä bakom ett litet stormtuktat träd på kyrkogården vid den dövstumma flickans begravning. Blåsten sliter den enda prydnaden på kistan, en skramlande plåtkrans, från locket och prästen måste ha pälsmössan på sig medan han jordfäster. Här står finnmarksfolket runt omkring, deras existens är fylld av armod, andligt och materiellt efter vår måttstock, deras samhälleliga liv tillhör ett förflutet århundrade, deras barnavård och hälsovård är skriande efterblivna men deras moraliska principer är stränga och ibland skenheliga. Det är gränsfolket som slits mellan två språk, det finska modersmålet och det inlärda svenska, som brukas i högtidliga sammanhang, ja, det är människorna vid horisonten — men hitom himlen. Och mot denna mörka och låga himmel låter Stina Aronson dem

avteckna sig i en lugn och stilla värdighet, given dem av naturen själv. De bär inte utan stolthet vidare ett mager arv.

Ett storartat kapitel är berättelsen om Emmas och värdinnan Renströms samtal om sina barn, den döda dövstumma flickan och den efterblivne, lungsjuke och dödsdömde sonen, som de i en sällsam kväll av god och mått belåtenhet efter en festmåltid på färskt kött fantiserar om som lämplig brud och brudgum åt varandra. De båda gummorna överbjuder varann i falsk blygsamhet när de skryter om sina barn i en makabert vemodig verklighetsglömskas berusning. Det grånar hedniskt kring dessa ödesgudinnor vid en djup och primitiv livskällas rand.

"Hitom himlen" är inte en roman tekniskt sett, inte heller *en* berättelse följd. Det är en löst sammanfogad kapitelsvit, 'av vilka huvudparten knyts till Emma Niskanpää. Det hade utan tvivel varit bättre om de tre sista kapitlen om bonden Vaaras unga vackra hustru, som överger man och barn och hem för att följa resepredikanten som hon aldrig växlat ett ord med, hade fastare arbetats ihop med huvudmotivet. Nu blir helhetsintrycket något splittrat, och boken mer svårtillgänglig än den behövde vara. Stina Aronssons stilkonst är ett artistiskt filigransarbete som ciselerats, prytt och smyckats med de granntyckta metaforer och liknelser